

O Parsonsově koncepci sociální stratifikace se u nás téměř vůbec nemluvalo a nepsalo, ačkoli patří k podstatným součástem jeho obecné teorie jednání a koncepce sociálního systému. Přitom právě jeho koncepce sociální stratifikace zasluhuje zvláště velkou pozornost, protože v ní více než v jiných částech jeho díla vystupují základní nedostatky a nedůslednosti jeho přístupu. Současně se v jeho koncepci sociální stratifikace více než v jiných problémech projevují konzervativní, zjevně apologetické a ideologické rysy a prvky. Marxismus a marxisté by se měli těmito otázkami zvláště zabývat, poněvadž pod záhlavím sociální stratifikace se skrývají problémy sociální nerovnosti, obecné teorie tříd a třídního konfliktu. Kromě toho Parsons zaměřuje i své pojetí sociální stratifikace kriticky vůči marxismu a svou koncepci považuje vědecky a logicky za lepší a vyšší než marxistickou teorii tříd a třídního boje.

Ve světové sociologické literatuře se velmi často objevují odkazy na proslulou a velmi diskutovanou koncepci sociální stratifikace, kterou rozvinuli na bázi určitých dílčích předpokladů funkcionalismu K. Davis a W. E. Moore. Jde o stať *Some Principles of Stratification*, v níž je vyložena koncepce funkcionalní nezbytnosti sociální nerovnosti.¹ Tato stať se stala později základem rozsáhlé diskuse o sociální stratifikaci v americké sociologii. Je vidět, že jde o téma závažné, poněvadž se v posledních letech k těmto otázkám vyslovili i evropští sociologové zvučných jmen (R. Dahrendorf, R. Mayntzová, Wesołowski aj.).² Po dvaceti pěti letech od vydání statí Davise a Moora z roku 1945 se k ní znovu vrací s kritickými připomínkami

představitel mladší sociologické generace v USA H. J. Bershady.³

I když Davis a Moore vycházejí při svých úvahách o nutnosti sociální nerovnosti a sociální stratifikace z funkcionalní nezbytnosti, což je stanovisko, které má blízko k Parsonsovým koncepcím, přesto se Parsonsovo pojetí sociální stratifikace od nich v mnohém liší. T. Parsons napsal svou první významnou stať o sociální stratifikaci již v roce 1940. Jde o stať *An Analytical Approach to the Theory of Social Stratification*. Později — v souvislosti se stým výročí *Manifestu komunistické strany* — se k této problematice vrátil ve statí věnované hodnocení významu a přínosu Marxe a Engelse ve společenských vědách a v sociologii zvláště. Tato studie byla nazvána *Social Classes and Class Conflict in the Light of Recent Sociological Theory* a byla přednesena na sjezdu Americké ekonomické společnosti v prosinci 1948. Tiskem vyšla v roce 1949. V další rozšířené statí z roku 1953 se Parsons znovu vrací k svým výchozím myšlenkám o sociální stratifikaci a současně se snaží své úvahy podložit ilustracemi z faktické sociální stratifikace společnosti v USA. Všechny základní Parsonsovy články, které se týkají výslovně problémů sociální stratifikace, vyšly shodou okolností ve sborníku, který bude podkladem pro kritické hodnocení ambiciózních úmyslů T. Parsonse podat vědecké, všestranné a lepší vysvětlení sociálně třídní diferenciace než jiná pojetí a než marxismus.⁴ Pro zhodnocení Parsonsových názorů na otázky moci jsou pak důležité především tyto jeho statí: *The Distribution of Power in American Society* z roku 1957⁵ — studie, která ostře kritizuje pojetí mo-

¹ K. Davis, W. E. Moore, *Some Principles of Stratification*, v: *Class, Status and Power*, The Free Press, New York 1966, s. 47–53.

² W. Wesołowski se o této diskusi zmiňuje a hodnotí ji v českém překladu knihy *Třídy, vrstvy a moc*, Svoboda 1969.

³ H. J. Bershady, *On Davis and Moore again, or dissensus and the stability of social system*, The

British Journal of Sociology, Vol. XXI, No 4, December 1970, s. 446–454.

⁴ T. Parsons, *Essays in Sociological Theory*, rev. ed., The Free Press, New York 1966.

⁵ T. Parsons, *The Distribution of Power in American Society*, v: *Structure and Process in Modern Societies*, The Free Press, New York 1967, s. 199 až 225.

censké elity v USA, jak je vyličil C. W. Mills. Současně se zde Parsons velmi jednoznačně vyjadřuje o základním třídním uspořádání americké společnosti. Další státi je »Voting« and the Equilibrium of the American Political System z roku 1959 a On the Concept of Political Power z roku 1963.⁶

Kromě toho se Parsons ještě příležitostně vyjadřuje o konkrétní stratifikaci americké společnosti a o její mocenské struktuře v různých jiných článcích a úvahách.

I. Parsonsova evaluativní koncepce sociální stratifikace

Na rozdíl od K. Davise a W. E. Moora, kteří vycházejí z myšlenky všeobecnosti tříd a zdůvodňují jejich nutnost funkcionální důležitostí nebo funkcionální nezbytností, T. Parsons vychází ze své obecné teorie jednání a z takzvaného morálního oceňování (evaluation) individuí jako jednotek sociálního systému. Sociální stratifikace je podle Parsonse chápána jako diferencované, stupňovité zařazování individuí určitého sociálního systému (ranking). Toto zařazování individuí podle postavení (rank) umožňuje individua interpretovat v kategoriích nadřazenosti a podřazenosti v určitých společensky významných souvislostech. Parsons zde skutečně jednoznačně vychází z předpokladů své obecné teorie jednání. Každé jednání aktéra v sociálním systému je zaměřeno na cíl, musí proto také existovat výběr cílů, a tím i oceňování možných alternativ. Každé jednání aktéra nebo kolektivu je také oceňováním jednání jednotlivců sociálního systému a oceňování není závislé na kritériích samotného jednotlivce. Jsou oceňována individua jako jednotky sociálního systému a kritéria oceňování jsou dána společensky. Nemá-li totiž dojít k funkcionálně nežádoucímu stavu nedostatečné integrace sociálního systému, musí být oceňování ve shodě s obecným hodnotovým morálním systémem. Každý sociální systém má podle Parsonse určitý, na morálním hodnocení spočívající systém uspořádání či zařazování jednotlivců do určitého postavení. Je zřejmé, že se tedy původně vyvozuje fakt stratifikace ve společnosti z morálních hodnotových měřítek, jež jsou součástí obecné

normativní kultury společnosti. Již na počátku Parsonsovy koncepce sociální stratifikace se projevuje jeho typický postup, který společnost a její základní významné jevy vyvozuje a vysvětluje z kulturních jevů, tj. v podstatě z nadstavbové oblasti. Ekonomické souvislosti a ekonomická báze tříd nemohou již ze zásady být u Parsonse na prvním místě. To souvisí s jeho odekonomizováním sociologie a chápáním ekonomiky jako podřízeného subsystému velkého sociálního systému, jímž je společnost. I když má u Parsonse morální oceňování jednotlivců jako nadřazených či podřízených integrativní a funkcionální smysl, je stratifikace vyvozena skutečně z obecného hodnotového standardu každé společnosti. Tento obecný hodnotový vzor je dán a je zase zpětně zdůvodňován a vysvětlován ze svého integrujícího a funkcionálního významu a poslání. Je zde kruh. Stratifikace je vyvozována z obecného hodnotového systému dané společnosti a tento hodnotový systém je pouze zdánlivě vysvětlen a zdůvodněn tím, že zaručuje integraci a fungování celé společnosti. Chod Parsonsových úvah lze vyjádřit asi takto: Aby společnost jako sociální systém byla udržena v rovnovážném a integrovaném stavu, musí existovat sociální diferenciace. Sociální rozvrstvení vyplývá z existence normativní, hodnotící morální škály vzorů či norem, které zase zajišťují společenskou rovnováhu a dostatečnou integraci systému. Ve skutečnosti není sociální stratifikace ve své podstatě vysvětlena, jen se konstatuje, že je nutná a pro společnost funkcionálně nezbytná. Vyvození vztahů nadřazenosti a podřazenosti z obecné normativní hodnotící struktury není fakticky žádným skutečným vysvětlením, protože to, co vysvětluje určitý jev, ještě potřebuje být vysvětleno a pochopeno ve své historické a společenské podmíněnosti. Ani výhrada, kterou občas Parsons uvádí, že jde o konstrukci obecného teoretického systému stratifikace, věc zásadně nemění, protože při konkrétní analýze nějakého skutečného existujícího sociálního systému (a Parsons se téměř vždy odvolává na americké poměry) se ukáže, že podle Parsonse se americká společnost v podstatě podobá nebo blíží obecně teoretické kon-

⁶ T. Parsons, »Voting« and the Equilibrium of the American Political System, v: Sociological Theory and Modern Society, The Free Press, New York

1967, s. 223–263, a tamtéž On the Concept of Political Power, s. 297–354.

strukci struktury teoretického systému, v němž je sociální stratifikace jedním z aspektů této struktury.

Nepomáhá proto ani Parsonsovo rozlišení stratifikační škály jako integrované škály měřítek, podle níž se provádí nebo má provádět oceňování jednotek jednání a skutečného systému efektivních vztahů nadřizovanosti a podřizovanosti. Při zkoumání nebo přesněji při pokusu o popis třídní struktury soudobé americké společnosti se však stratifikační systém velmi nápadně shoduje se stratifikační škálou jako integrovanou řadou měřítek, poněvadž je vždy nutné udržet a zachovat integraci a rovnováhu daného systému. Představit si společnost jinak než jako uspořádaný systém vztahů, v němž je jednotícím a dominujícím prvkem obecná normativní struktura hodnot a norem, je nad síly Parsonsova teoretického úsilí a na základě východisek, s nimiž Parsons přistupuje k analýze takového historicky a sociálně podmíněného jevu, jako je sociální rozvrstvení a sociální nerovnost, to ani není možné. Parsons sám tuší určité možné výhrady proti svým východím předpokladům, a proto říká, že z určitého hlediska by mohla být volba morálního oceňování jednotek jednání pro stratifikaci považována za svévolnou. Z hlediska základních východích předpokladů je Parsonsova volba kritéria stratifikace logická, je však svévolná z hlediska užitečnosti nebo plodnosti při vysvětlování sociální stratifikace, nepostihuje totiž objektivní příčiny třídní diferenciace.

Parsons proto dále rozvíjí své logické konstrukce. Musí se dostat od svých východisek, která vyvozuje z normativní struktury hodnot, ke skutečným, třeba i dílčím a jednostranným objektivním kritériím stratifikace. Proto zdůrazňuje, že z jeho přijaté definiční stratifikační škály vyplývá, že sama tato škála je variací nebo funkcí obecnější variace hodnotové orientace, jak se dá také doložit v různých sociálních systémech. Proto můžeme podle Parsonse vypracovat klasifikaci pro určité významné rozdíly v oceňování jednajících individuí. Tyto určité rozdíly se také projevují v různé míře a v různé intenzitě v různých historických dobách. V podstatě jde o tyto možné základy diferencovaného oceňování individuí jako jednotek sociálního systému: členství v příbuzenské skupině, osobní vlastnosti, výkony, vlastnictví,

autorita a moc. Je to tedy šest bodů, podle nichž může být na základě oceňování ve stratifikačním systému nějaké společnosti přiznán status jednotlivci. Zde je také domnělý základ „překonání“ nebo vyvrácení Marxe v jeho údajně jednostranné koncepci sociální diferenciace podle Parsonsova mínění. Marx má sice zásluhu, jak Parsons sám přiznává, že proti individualistickým, utilitaristickým koncepcím individua a jeho egoistického zájmu zdůraznil, že zájmy jsou strukturovány, podléhal však příliš jednostrannému pojetí a viděl prý strukturu kapitalismu jako prostou a nedělitelnou entitu. Nerozlišoval proto mezi různými proměnnými, které v dané souvislosti mají význam pro určení statusu jednotlivce ve společnosti, proto také přecenil význam třídního konfliktu, který není — protože existuje řada proměnných — nutný jako dříve, tj. v 19. století, kdy převládající formou byl soukromovlastnický individuální kapitalistický podnik s rozporem zájmů mezi kapitalistou a dělníkem.

Parsons nepopírá teoreticky možnost konfliktů mezi třídami a dokonce si klade otázku, které hlavní aspekty amerického sociálního systému mohou — vzhledem ke své tendenci — vést k třídnímu boji. Třídní boj může vznikat z faktu soutěžení, z existence vítězů a poražených. Vítězové v soutěži projevují jistou aroganci, poražení mají prý často tendenci k postoji typu „kyselých hroznů“. Jiným zdrojem konfliktů může být existence autority a disciplíny. Vznikají protikladné zájmy mezi těmi, kdo vykonávají autoritu, a těmi, kdo se podřizují. Třetí příčinou může být fakt, že mocní, kteří mají strategické pozice, mají sklon vykořisťovat slabší a nevýhodně postavené osoby. Marxistická teorie prý vybrala z množství možných zneužití strategických pozic jen jedinou, tj. kapitalistické využívání monopolu vlastnictví, monopolu nákupu pracovní síly a využívání státní moci ve prospěch soukromých vlastníků. Tyto faktory existují, nejsou však jediné a mohou být rozloženy na různé složky, různě se měnit a mít vztah k řadě jiných faktorů, které Marx údajně nebral v úvahu. Je zajímavé, jak se Parsons velmi lehce přenesl přes podstatné znaky kapitalistického systému a prohlásil je za jednu z mnoha proměnných, které mohou hrát určitou roli spolu s ostatními faktory. Metoda funkcionalismu

pracující s řadou proměnných vede fakticky k teoretickému eklekticismu, k relativizaci všech podstatných znaků třídní společnosti a v podstatě k metodologickému relativismu a pluralismu, který umožňuje obejít podstatu věci pomocí moderně znějící terminologie. Parsonsova teorie a koncepce mnoha proměnných, které variují a jsou tudíž velmi neurčité a relativní, není ničím jiným než novým vydáním proslulé teorie faktorů, i když se takovému otevřenému názvu své koncepce Parsons brání. V důsledcích pak Parsons, jak již bylo ukázáno ve studii o jeho strukturalismu a kulturním determinismu, preferuje při vysvětlování základních společenských jevů „faktor“ kulturní, nadstavbový, protože jak strukturu společnosti, tak i její rozvrstvení vyvozuje a metodologicky vysvětluje z normativní škály kulturních a hodnotových vzorů. Za funkcionalistickou teorií proměnných se skrývá teorie faktorů a pod teorií faktorů je ještě poslední instance pro vysvětlení společnosti i dějinného procesu — normativní kulturní a hodnotové vzory. Parsonsův strukturální funkcionalismus a kulturní determinismus při vysvětlování společenských jevů je jen módní a rafinovanější variantou idealistického pojetí společnosti a idealistického vysvětlování společenských jevů, tj. i idealistického pojetí třídní struktury moderní kapitalistické společnosti.

Dalším zdrojem potenciálních konfliktů mezi třídami je vytváření různé kultury, ideologií a postojů u různých třídních skupin. Rozvíjení těchto odlišných kultur se může stát překážkou pro komunikaci a za určitých okolností to vede k vytváření propasti mezi různými skupinami. Důležitým příkladem jsou protikladné ideologie skupin podnikatelů a dělníků v moderní společnosti. Různé skupinové (přesněji by bylo třídně) podmíněné subkultury a ideologie dostávají další význam ve spojení s existencí rodiny a příbuzenských skupin. Ve společnosti máme rodiny střední třídy, nižší třídy a podobně, které se rovněž liší psychologickými dispozicemi k různým postojům a ideologiím. Nakonec může být zdrojem konfliktu i fakt, že absolutní rovnost příležitostí v povolání ve skutečnosti neexistuje.

Parsons tedy neodmítá existenci a možnost konfliktů mezi třídami, vysvětluje je

však tolika možnými příčinami, že v podstatě směšuje podstatné a nepodstatné, hlavní a vedlejší. Moc nebo autorita může být zneužita, výhodné strategické pozice mohou vést k vykořisťování apod. Základní problémy třídních vztahů, antagonismus, který znamená dispozici s mrtvou i živou prací, zákonitost vykořisťování, která z takového monopolu vyplývá — to vše Parsons buď ignoruje, nebo uvádí do povrchních a nepodstatných souvislostí.

Šest základních znaků, podle nichž může být v různých společnostech prováděno diferencované hodnocení a zařazování jednotlivců, Parsons při aplikaci na soudobou industriální, tj. kapitalistickou společnost omezuje v podstatě na dva nejdůležitější znaky. V industriální kapitalistické společnosti je diferencované stupňovitě zařazování a oceňování jednotlivců (ranking) prováděno především na základě komplexu strukturálních prvků, který Parsons v souhrnu nazývá „instrumentálním komplexem“. Patří do něho dělba práce se specializací funkcí jednotlivců v systému profesí, dále vlastnictví a směna. Nejdůležitější je zaměstnanecká struktura profesí, protože Parsons určuje sociální rozvrstvení americké kapitalistické společnosti především na základě specializované dělby zaměstnaneckých funkcí. To souvisí s jeho pojetím americké společnosti a kapitalistické vyspělé průmyslové země jako typu společnosti, v níž jsou jednotlivci zařazováni a získávají svoji sociální pozici převážně na základě výkonu. Druhou, pro sociální stratifikaci důležitou souvislostí v industriální kapitalistické společnosti amerického typu je příslušnost k příbuzenské jednotce. To prý zvláště podceňoval Marx, který nevěnoval pozornost vlivu rodinné příslušnosti na sociální stratifikaci. Ze šesti proměnných, tj. šesti kritérií, podle nichž může být jednotlivec oceněn, zařazen a může mu být přiznán status, zůstávají pro analýzu kapitalistické americké industriální společnosti dvě základní. Profesionální role v systému specializovaných funkcí a členství v příbuzenské skupině. Ostatní, jako moc, autorita a vlastnictví, jsou druhořadé a ztrácejí význam, nebo ustupují do pozadí. Proto také Parsons nakonec definuje třídu jako množství příbuzenských jednotek. Jejichž příslušníci mají, co se týče hierarchických souvislostí statusu, přibližně stejný status. Nebo

jinak — třídní status jednotlivce je ten status, který je společný všem příslušníkům nějaké efektivní příbuzenské skupiny.

Všechny dosavadní úvahy Parsons ještě rozvádí v rámci obecného teoretického systému, v rámci obecné teorie jednání a teorie sociálního systému. Pokud mluví o industriální, moderní nebo i americké společnosti, pak nejde o konkrétní analýzu určité, třeba americké společnosti, ale jen o úvahu o stratifikačních kritériích moderní industriální společnosti amerického typu. Americká společnost je používána jen jako ilustrace nebo se na ni jako na typický příklad moderní industriální společnosti Parsons odvolává. Parsons se však nespokojuje s vypracováním obecného teoretického systému a s obecnou konstrukcí stratifikační škály vyvozené z normativního hodnotového rámce. Snaží se dokázat, že obecná teorie, kterou chápe jako deduktivní teoretický systém kategorií, se může plodně uplatnit při analýze a výzkumu konkrétních společenských jevů. Obecná teoretická konstrukce evaluativní koncepce stratifikace musí být proto také aplikována na analýzu konkrétní stratifikace americké společnosti. Při této aplikaci se projevuje řada dalších slabin, nedostatků a nedůsledností Parsonsovy koncepce a ještě více vystupuje do popředí apologetický a konzervativní ráz Parsonsovy koncepce sociální stratifikace i jeho analýzy konkrétní americké společnosti a jejího sociálního rozvrstvení.

II. Aplikace Parsonsovy teoretické konstrukce sociální stratifikace na americkou společnost

Prvním významným nedostatkem Parsonsových aplikací je poměrně malá vnitřní souvislost mezi vypracovanou konstrukcí a jejím použitím při konkrétní analýze sociálního rozvrstvení v USA. Složitě konstruovaný systém se používá jen v té míře, v níž se předpokládá, že skutečnost sociální stratifikace v USA v podstatě odpovídá teoretickému modelu a že plní integrativní a pozitivní funkce. Při vlastní analýze je mnoho pojmů teoretické koncepce opuštěno, nejsou vůbec používány, takže vzniká otázka, k čemu tak složitý teoretický systém a zda snad není mnohdy samoúčelný. Parsons nakonec nepodává ani hlubokou analýzu kapitalistické společnosti USA a

její třídní struktury. Jde spíše o popis, v mnoha případech jen o prostá tvrzení, která se konstatují a nedokazují. Jindy Parsons používá nejběžnějších propagandistických apologetických výrazů, které se vyznačují teoretickou povrchností a zjevnou apologetickou tendencí.

Již na samém začátku úvah o soudobé americké společnosti se Parsons zdráhá nazvat tuto společnost kapitalistickou. Americká společnost rozhodně není beztřídní společnost, ale také není již kapitalistickou v Marxově smyslu. Nazývat USA kapitalistickou zemí v nějakém smyslu, který by se podobal klasickému Marxovu použití tohoto pojmu, se zdá Parsonsovi značně násilné. Používá proto nejčastěji termínu moderní industriální společnost, někdy také mluví o „novém byrokratickém industrialismu“. Ve Spojených státech dále přestalo hrát vlastnictví rozhodující roli (ale to platí podle Parsonse i pro Sovětský svaz, protože rozdíly mezi americkou kapitalistickou společností a socialistickou společností nejsou prý podstatné). Rozdíly mezi kapitalistickou a socialistickou společností nejsou, zejména pokud jde o stratifikaci, tak velké, jak předpokládali Marx a Engels. Do důsledku je pak tento způsob uvažování doveden v následující formulaci, v níž Parsons naprosto stírá podstatný rozdíl mezi SSSR a USA, když říká: „Ve Spojených státech, stejně jako v SSSR, vlastnictví přestalo mít primární význam, protože takové firmy (Parsons má na mysli velké průmyslové podniky — E. U.) musí zaměstnávat vysoce kvalifikovaný technický a řídicí personál na profesionální, a ne na vlastnické bázi. Je zřejmé, že v obou zemích je průměrný »dělník« »vykořisťován« (uvozovky jsou od T. Parsonse — E. U.) vlastnictvím výrobních prostředků, prostě jen proto, že firma je organizace velkého rozsahu, jednotně řízená, a ne volné spojení samostatných dělníků.“⁷

Stratifikační systém v USA není tedy nikterak založen na vlastnictví výrobních prostředků, poněvadž velké podniky jsou organizovány podle technických a odborných požadavků. Podle Parsonse je rozhodující dělba práce, socioprofesionální role, výkon a aktivita jednotlivce. To odpovídá Parsonsově základní myšlence, že americká společnost je přes všechny možné dílčí vý-

⁷ T. Parsons, *Structure and Process in Modern Societies*, s. 101.

hrady a možné teoretické přiznání vlivu jiných proměnných převážně založena na výkonu a třídní status jednotlivce je určen právě na základě jeho výkonu v povolání ... " Považujeme americkou společnost za společnost, jejíž hodnotový systém je velmi blízký univerzalistickému ideálnímu typu společnosti výkonu.

Ve stati o sociální stratifikaci z roku 1953 a v pozdějších statích tento přístup dokonce převládá, protože v první stati z roku 1940 byl Parsons ještě ochoten přiznat negativní roli vlastnictví, rodinného původu, odkazování a dědictví pro získávání statusu. Ve studii z roku 1948, kdy mluví také o významu Marxova a Engelsova přínosu, byl Parsons ještě s to postřehnout možné zdroje konfliktu a napětí, i když kladl důraz na institucionální záruky, které by zabránily vypuknutí konfliktu a byly s to je regulovat prostřednictvím účinných nástrojů sociální kontroly. V každém případě mladší Parsons byl asi kritičtější a vnímavější, protože jeho téměř bezvýhradné přijetí a obhajoba kapitalistické společnosti v USA se stále výrazněji projevuje v pozdějších spisech. V prvních článcích o stratifikaci byl Parsons ochoten přiznat, že rozdílný rodinný původ, nahromaděné vlastnictví získané bez vlastního výkonu dědictvím, odkazem nebo dokonce nezákonnými či nahodilými cestami značně omezuje teoreticky vyhlášovanou přednost americké společnosti „stejných možností pro všechny“. Postupně však všechny tyto dílčí ústupky začínají v Parsonsově koncepci ztrácet význam, jsou odsunuty jako málo významné a jeho základní pojetí americké společnosti vychází z výkonu v rámci získané role, která je nanejvýš modifikována příslušností k příbuzenské jednotce. Nakonec příjem z povolání je u běžné americké rodiny příjem hlavy rodiny a určuje pak status celé rodiny.

Rozhodující vlastností amerického systému sociální stratifikace je relativní „uvolněnost“, neexistence vyhraněné hierarchie prestiže, neexistence jednoznačné vrcholné elity nebo vládnoucí třídy. Mezi jednotlivými skupinami existují velmi pružné přechody, mobilita a relativní tolerance vůči mnoha cestám úspěchu. Hlavním vzorem je od vrchu dolů široký a difúzní vzor s několika volně integrovanými prvky.

Bezpochyby je nyní jeho hlavním jádrem status z povolání a příjem z povolání. V Americe se podle Parsonse nepodařilo vytvořit elitu vládnoucích bohatých rodin, jen velmi volně a neurčitě můžeme mluvit o podnikatelské a manažerské elitě. Průmysloví kapitáni starého ražení odevzdávají své pozice nové skupině manažerů a byrokratů, oddělení vlastnictví a kontroly je běžným faktem. I volná elita je vystavena konkurenčnímu tlaku a pro vrcholné pozice se stále více vyžaduje vzdělání. Je proto možné a správné mluvit o značně otevřené a měnící se elitě. Mezi vrchní a střední třídou existují proto plynulé přechody. Parsonsovy názory na třídní strukturu americké společnosti jsou bez ohledu na velké teoretické ambice tohoto autora směsí různých apologetických názorů, které najdeme jednak běžně v sociologické literatuře, jež si nečiní nároky na vysoké teoretické výkony, jednak dokonce přímo v propagandistické terminologii obhajující soudobý, hlavně pak americký kapitalismus. Najdeme zde stopy vlivu manažerských koncepcí J. Burnhama a dvojice Berla a Meanse (oddělení kontroly od vlastnictví), obecné koncepce o americké společnosti jako společnosti střední třídy; myšlenky o neurčité a nevyhraněné mocenské elitě jsou obsaženy v teorii D. Riesmana o disperzi moci. Velký ambiciózní teoretik se při pokusu o analýzu třídní struktury americké společnosti projevuje jako eklektik.

Vrcholem nesouladu mezi složitě konstruovanou teorií a faktickým popisem stratifikační struktury americké společnosti je Parsonsovův názor na třídu, která je nejnižší, na skupinu, kterou sám Parsons nazývá v angličtině „common man“ class – třída obyčejného člověka. Celková základní tendence vývoje americké stratifikační struktury činí z americké společnosti více než kdy jindy společnost střední třídy. Můžeme zjistit posun od převládajícího cíle „úspěchu“ k cíli „jistoty“. Konkrétněji to znamená ztrátu zájmu na výkonu, ať již kvůli sobě samému, nebo pro možnost dělat důležitější věci, nebo pro povznesení rodinného statusu větším příjmem nebo zdůrazněním větší prestiže. Role v zaměstnání se u těchto vrstev nestává hlavní sférou činnosti, je pouze prostředkem pro

* T. Parsons, *Essays in Sociological Theory*, s. 415.

zajištění snesitelného životního standardu, je nutným zlem. Nejnižší třída se tak odchyluje od základních amerických vzorů chování, nemá zájem o úspěch, nevyvíjí žádné velké úsilí, nechce jít vpřed.

Parsonsovy úvahy o nejnižší třídě vedou v podstatě k závěru, že je to třída „deviantní“. Nerespektuje nebo nepřijímá aktivně vládnoucí normy a hodnoty, vidí v práci jen prostředek k zajištění existence, a ne svůj příspěvek k rozvíjení a udržení systému, v němž by mohla sledovat cíle svého úspěchu. Parsonsova koncepce sociální stratifikace je v tomto ohledu zvláště apologetická, poněvadž klade břemeno společenských neduhů (nezaměstnanost, diskriminace, chudoba, nezajištěnost ve stáří či nedostatečný zdravotní systém) na neúspěšné a sociálně diskriminované vrstvy. Tím vlastně omlouvá a zastírá společenské neduhy a rozpory.

Při celkovém zhodnocení doposud dotčených rysů Parsonsovy koncepce sociální stratifikace a jeho pokusů o analýzu konkrétní sociální struktury americké společnosti dojdeme k závěru, že jeho celková teoretická konstrukce objektivně není hlubokým teoretickým výkonem, který překonává Marxe, ale je *fakticky apologetikou statu quo*. Je vychvalováním americké společnosti v její historicky dané formě třídních a sociálních rozporů a rozdílů. Integrativní a funkcionální role stratifikace, kterou Parsons akcentuje, v podstatě znamená toto: Rozdělení rolí, příjmů, prestiže a diferencovaných výhod ekonomické a politické moci je v dané historické formě nutné tak, jak je, a protože je nutné, je správné. Parsons ztotožňuje teoretický postulát společenské rovnováhy s historickým stavem americké společnosti. Sociální stratifikace přispívá v podstatné míře k udržení rovnováhy a je v podstatě pozitivním integrujícím jevem. Její předpokládaná integrativní a funkcionální role je ospravedlněním její existence. Její negativní rysy nebo negativní důsledky jsou buď nutným zlem, které je převáženo pozitivními přínosy pro fungování systému, nebo jsou při analýze či popisu odsunuty na vedlejší místo.

Apologetické a konzervativní prvky Parsonsova systému i jeho konkrétní aplikace na americkou společnost se ještě více projevují v tom, že etnická problematika americké společnosti (rasová diskriminace a

problém etnických menšin), je považována za druhořadou. Ještě nápadnější je poměrně malá pozornost, kterou Parsons věnuje problematice moci v souvislosti s problémy sociální stratifikace. Není to nahodilé. Parsons zcela zásadně a důsledně interpretuje moc mimo podstatnou souvislost s ekonomikou a vlastnictvím a mimo třídní strukturu. Kategorie moci je analyzována jako soběstačná a v podstatě naprosto netřídní. Poněvadž jde o jednu z klíčových společenských otázek, všimneme si Parsonsovy koncepce moci podrobněji.

III. Moc v pojetí T. Parsonse

Otázky moci — podobně jako všechny ostatní společenské problémy — se Parsons snaží nějak zahrnout do svých celkových obecně teoretických konstrukcí. Proto pojednává o moci v souvislosti s výkladem o funkcionálním subsystému, který nazývá „polity“. To je podobný subsystém sociálního systému celé společnosti, jako například ekonomika.

Přitom vznik nebo vytváření moci je podle Parsonse jedním z podstatných funkcionálních imperativů každého sociálního systému. Při analýze společnosti jako sociálního systému nejvyššího rozsahu je rovněž interpretována moc jako určitý systém funkcí, které se pak stávají jádrem řady specializovaných mechanismů. Pokud se tyto mechanismy samy stávají organizovanými tak, že tvoří odlišný subsystém společnosti, můžeme mluvit o „polity“ jako o systému orientovaném na vytváření a rozdělení moci. Moc pak v této souvislosti definuje Parsons jako „obecnou schopnost mobilizovat zdroje v zájmu dosažení cíle systému“. Moc tedy v Parsonsově pojetí v sobě především zahrnuje problém integrace včetně závaznosti nutných povinností pro jeho jednotky, tj. pro individua i kolektivy. Parsons, který se v mnohém odvolává na M. Webera, ví, že Weber definuje moc jinak — jako schopnost dosáhnout svého cíle i proti vůli jiných. Tento pojem Parsons odmítá, prohlašuje, že je to „zero-sum concept of power“ (Parsons vysvětluje tento výraz takto: Je-li moc chápána jako „zero-sum fenomén“, pak to znamená, že zvětšení moci jednotky A v systému nutně z povahy věci musí znamenat odpovídající ztrátu moci u jednotky B nebo C atd.), který je jen zvláštním případem

obecnějšího pojmu moci, jehož používá Parsons. Čertovo kopýtko Parsonsova pojetí moci, které se vyhýbá jakémukoli náznaku o třídní podstatě či třídní podmíněnosti moci, se projeví potom dále zase při aplikaci tohoto pojmu moci na analýzu americké mocenské struktury. V této souvislosti je velmi poučná Parsonsova kritika Millsovy *Mocenské elity* z roku 1957, obsažená ve stati *The Distribution of Power in American Society*. U nás je známa zdcrující a nesmířitelná Millsova kritika Parsonsovy velké teorie. Parsons se také pokouší o velmi ostrou kritiku Millsovy *Mocenské elity*, jeho argumenty však jsou velmi málo přesvědčivé a průkazné. Je to dáno již tím, že Parsonsovo pojetí moci jako schopnosti zmobilizovat zdroje v zájmu dosažení cílů systému vede fatálně k určitým závěrům a důsledkům, které mají objektivně konzervativní a apologetický ráz vůči mocenskému systému v USA a jeho vládcům.

Základní Millsova chyba je podle Parsonse již v tom, že přijímá jako nesporný předpoklad "zero-sum concept of power", tj. pojem moci nad druhými proti jejich vůli. To je v Parsonsově pojetí jen vyzvedání druhotného a odvozeného aspektu moci na ústřední problém. Parsons nemůže popřít, že existuje také distributivní aspekt bohatství a moci. Ale bohatství, stejně jako moc, dříve než je rozděleno musí být vytvořeno. Vytváření bohatství a vznik moci je u Parsonse záležitostí celospolečenskou, bohatství i moc mají své celospolečenské funkce, jsou produkovány v zájmu celku. Mills prý se nesprávně soustřeďuje na to, kdo vládne a kterým dílčím zájmům slouží svou mocí, ignoruje problém vzniku moci a otázku, jakým obecným – spíše nežli dílčím – zájmům moc slouží. Výsledkem Millsova přístupu je vysoce selektivní interpretace celého složitého komplexu moci. Je to také způsobeno tím, že Mills prý neusiluje o vědeckou neutralitu. Jako kdyby v otázce moci a jejich držitelů byla možná neutralita! Zde je Parsons nejen konzervativní přes všechnu snahu imponovat svým teoretickým vybavením, ale zcela naivní. Mills prý napsal knihu, která je zápalným a sarkastickým útokem na pretenze vyšších kruhů v USA, nejen pokud jde o plnou kompetenci moci, ale také o její plné morální oprávnění.

Po těchto výtkách Millsovi Parsons opět opakuje nám známé argumenty, které jsme již dříve uváděli, tj. určitou směs různých módních názorů, které sice jednostranně postihují určité reálné jevy, současně však objektivně zkreslují analýzu skutečných mocenských poměrů v USA. Znovu opakuje tezi o oddělení kontroly od vlastnictví, o růstu moci manažerů a profesionálních kvalifikovaných byrokratů, o tom, že vlastnictví ztratilo svůj význam ve společnosti založené na výkonu. Podnikatelská elita není již primárně elitou vlastnictví, ale těžiště se přesunulo k profesionálním vykonavatelům odborných výkonných rolí, k byrokratům a manažerům. Americká společnost vůbec nerozvinula dobře integrovanou politickou vládnoucí elitu v té míře, jako rozvinula relativně dobře integrovanou podnikatelsko-řídící elitu. Struktura americké politické vedoucí skupiny není ani zdaleka pevně krystalizovaná. Nápadným rysem americké elity není podle Parsonse to, co tvrdí sovětská propaganda, že je totiž vyhraněně ovládána kapitalisty, nýbrž to, že má fluidní a relativně nestrukturovaný charakter. Mills má sklon vidět současnou moc ve Spojených státech jako nelegitimní, obviňuje prý současnou vedoucí mocenskou elitu v USA neprávem z nezodpovědnosti.

V pozadí všeho (kromě nesprávného a úzkého pojetí moci) leží Millsova metafyzická pozice a jeho neskrývaně socializující tendence. Parsonsovi se zdá, že Mills naznačuje, že vývoj mocenské elity přivádí kapitalistické zlo k vrcholu, k situaci, která je nesnesitelná jak pro liberály, tak i pro socialisty. Proti údajnému klasickému individualizujícímu Millsovu liberalismu (Parsons mluví o Millsovi jako o nostalgickém jeffersonovském liberálovi nebo poukazuje na jeho souvislost s Veblenem) se socialistickými tendencemi navrhuje Parsons své řešení. Proti „utopistickému liberalismu“ a socialismu argumentuje takto: „I když je samozřejmě doprovázena celou řadou zneužití, je hlavní linie sociálního vývoje v Americe v podstatě přijatelná pro humanistickou etiku, která v mém případě je bližší liberální etice než některé ze dvou naznačených linií. Ale liší se v tom, že to není individualistický liberalismus ve starém smyslu. Jsou-li individualistické předpoklady modifikovány ve prospěch tendence, která přiznává nejen nutnost,

ale konstatuje i nezbytnost pozitivní sociální organizace, mnoho z ideologického konfliktu mezi třemi pozicemi jako totálními systémy zmizí. A nadto můžeme pozitivně konstatovat, že moc, i když samozřejmě může být zneužita a vyžaduje mnoho kontroly, je v podstatě žádoucí složkou organizované společnosti. Tato pozice, která konstatuje a zdůvodňuje rostoucí význam vlády, připouští, že je zrnko pravdy v »socialistickém« tématu. Je však ospravedlněním pro existenci kapitalismu, je-li tím míněna institucionalizace odpovědnosti za značnou část ekonomické produkce v rukou rozmanitých soukromých nestátních podniků.⁹ Bylo nutno uvést Parsonsovy názory v rozsáhlém citátu, poněvadž to, co bylo uvedeno, je více než jasné. Parsons jasně a nedvojsmyslně vystupuje jako obhájce kapitalistického společenského řádu a jeho mocenského uspořádání. O tom nemůže být pochyb. Je-li tomu tak, pak vzniká několik nutných úvah. Má-li být nezbytná logická a vnitřní souvislost mezi Parsonsovým teoretickým systémem a jeho praktickým použitím při konkrétní analýze konkrétní společnosti (a Parsons tvrdí, že teoretický systém musí ukázat svou plodnost a užitečnost při výzkumu), pak je nutno konstatovat, že Parsonsovy teoretické předpoklady vedou jasně k obhajobě dané společnosti a ke ztotožnění se s americkým kapitalismem XX. století. Není-li tato souvislost nutná, pak vzniká otázka, k čemu je velký teoretický systém, když při analýze palčivých a aktuálních problémů třídní a mocenské struktury největší kapitalistické velmoci používá Parsons slovníku a výrazů, které nemají daleko k propagandistické oficiální terminologii, jež obhajuje americké ekonomické třídní a mocenské uspořádání. Nikdo se nebude Parsonsovi divit, že jako americký profesor obhajuje americký kapitalismus, jeho ekonomické, třídní a mocenské poměry. Na to má plné osobní právo. Problém je v tom, že tento kapitalismus obhajuje pod hesly o vědecké objektivitě a vědecké neutralitě celé své teoretické koncepce. A zde již nastupuje oprávněná kritika a oprávněné odsouzení apologetické, konzervativní a v podstatě reakční Parsonsovy velké teorie a její aplikace. Tato teorie nepředstavuje to, zač se vydává — objektiv-

ní, nezaujatou a vědeckou, nestrannickou sumu kategorií, ale je určitou, velmi náročně a složitě konstruovanou *ideologií obhajoby a zdůvodnění soudobé státně monopolistické a byrokratické fáze amerického kapitalismu* s jeho oficiálními předsudky a pověrami. Na dokreslení těchto tvrzení uvedeme ještě jeden velmi výmluvný a přesvědčivý výrok T. Parsonse, který nezakrytě demonstruje blahosklonný postoj vůči soudobé mocenské skupině v USA: „V amerických podmínkách musí politicky vedoucí vrstva představovat kombinaci podnikatelských a nepodnikatelských prvků. Role ekonomiky v americké společnosti a role podnikatelského prvku v ní je taková, že politické vedení bez prominentních účastníků podnikání je odsouzeno k neefektivnosti a ke zvětšení nebezpečných vnitřních konfliktů. Není možné vést americký lid proti vůdcům podnikatelského světa.“ A nakonec trochu jako zbožné přání a trochu jako napomenutí Parsons dodává: „Ale podnikatelský prvek nemůže monopolizovat nebo převládnout v politickém vedení a odpovědnosti, protože existují rozmanité národní prvky, které si dělají legitimní nárok na zastoupení.“¹⁰

Parsons vědomě formuloval a koncipoval svou obecnou teorii sociální stratifikace jako logickou součást obecné teorie jednání. Stratifikaci, a tím i sociální nerovnosti a sociálním rozdílním připisuje převážně pozitivní, integrující funkce. Hodnotící a oceňující kritéria pro zařazování jednotek sociálního systému do určitých ranků nadřazenosti a podřízenosti vyvodil z vládnoucího normativního rámce hodnot, jak to v podstatě odpovídá jeho pojetí o rozhodující roli kyberneticky vyšších prvků kultury nad materiálními, ekonomickými a politickými jevy. Obecný hodnotící rámec pro stupňovité, diferencované zařazování jednotlivců ve shodě s normativní hodnotovou strukturou celé společnosti se vztahuje na řadu proměnných, které v různých společnostech hrají různou roli při oceňování jednotek sociálního systému. Jde o zrození, osobní vlastnosti, výkony, vlastnictví a autoritu. V moderní industriální, tj. v podstatě kapitalistické společnosti mají pro zařazování individuí do stratifikační škály význam především socioprofesionální

⁹ T. Parsons, *Structure and Process in Modern Societies*, s. 225.

¹⁰ T. Parsons, tamtéž, s. 247.

role a výkon a příjem, který z nich vyplývá. Kromě toho je významná příslušnost jedince k určitému typu příbuzenské jednotky.

Při aplikaci obecných teoretických předpokladů Parsonsovy konstrukce sociální stratifikace na americkou společnost se projevuje velmi výrazně řada slabin a závažných nedostatků této koncepce. Ukazuje se, že složitý pojmový aparát není vždy použit při konkrétní analýze nebo přesněji popisu americké třídní struktury. Při vlastní analýze Parsons používá často pojmů a výrazů, které najdeme běžně v jiné sociologické literatuře nebo dokonce v běžných propagandistických publikacích, které obhajují americkou společnost. Parsons chápe převážně americkou společnost jako založenou na výkonu a na příslušnosti k efektivní jednotce příbuzenského systému. Vlastnictví ztrácí pro sociální stratifikaci svůj význam. Je podle Parsonse překonána jednostrannost marxistického pojetí tříd. Pokud se mluví o konfliktech a jejich zdrojích, pak se vyskytují jen potenciálně a hlavní důraz je kladen na mechanismy, které je mají institucionalizovat nebo jim zabránit. Negativní rysy sociální nerovnosti jsou chápány jen jako nutné zlo, které je vyvaženo pozitivní integrující funkcí sociální stratifikace v sociálním systému. Jiné negativní prvky jsou ignorovány. Při popisu americké společnosti je konstatována základní tendence k vytváření společnosti střední třídy, vlastní elita není vyhraněná, existují přechody mezi střední třídou a elitou. Stále více míst v mocenské elitě se obsazuje na základě vzdělání a kvalifikace. Nejnižší společenská třída je sama vinna svým postavením, poněvadž se neztotožnila se základními ideály americké společnosti. Tím jsou přenášena břemena sociálních neduhů a rozporů na neúspěšnou společenskou třídu. Malá pozornost je věnována etnickému aspektu stratifikace a kategorie moci je interpretována naprosto netřídně, mimo ekonomiku a třídní vztahy. Právě při diskusi o problematice mocenské elity v USA, zvláště pak ve sporu s Millsem, se ještě více projevil apologetický a konzervativní ráz Parsonsovy sociologie, nedostatky jeho funkcionalistické teorie faktorů, která je pod hesly o primátu kyberneticky vyšších sfér kultury jen jednou z idealistických forem vy-

světlování a zkreslování závažných společenských jevů. Parsonsova koncepce sociální stratifikace není s to vysvětlit skutečné příčiny třídního rozdělení kapitalistické společnosti, reálné problémy spíše zakrývá, je ideologií v původním smyslu falešného, zkresleného převráceného vědomí.

Je zajímavé, že Parsons spolu s S. M. Lipsetem, D. Bellem a R. Aronem patří k hlasatelům koncepce konce ideologie, zvláště pak marxistické. Parsons o tom říká v jedné ze svých posledních statí toto: „Je to sféra sociologie, ve které je nejnápadnější fakt, že sociologie začala nahrazovat to, co se nazývalo ideologií, zvláště v marxistické podobě.“¹¹ Parsons se domnívá, že jeho strukturní funkcionalismus a jeho teorie o primátu kyberneticky vyšších kulturních jevů nad materiálními a politickými zájmy překonává marxismus, a vždy zdůrazňuje objektivitu a nestrannost svého pojetí. Je obvyklým paradoxem, že proklamovaná objektivita, nestrannost a konec ideologie vyústí v novou falešnou ideologii, která má konzervativní apologetický ráz a od marxismu se liší například tím, že je pro její „humanistickou etiku“ (jak říká sám T. Parsons) přijatelná hlavní linie vývoje amerického kapitalismu. Takové jsou logické a obvyklé konce všech proklamovaných a vyhlášených koncepcí vědecké objektivity, neutrality a antiideologického postoje. Končí obhajobou a přijetím existujícího jako rozumného a dobře fungujícího.

Резюме

Урбанек Э.: Социальная стратификация в понимании Т. Парсонса

Концепция Парсонса социальной стратификации в чехословацкой литературе мало анализировалась вопреки тому, что она затрагивает вопросы социального неравенства, классовых различий и социальных конфликтов. Теория социальной стратификации в понимании Парсонса является составной частью его общей теории поведения. Социальная стратификация в своей сущности выводится из нормативной оценивающей структуры общества. Это оценочная концепция социальной стратификации, в сущности пренебрегающая экономическими и политическими аспектами социального расслоения и считающая их второстепенными. Из шести переменных, могущих быть основой различной оценки и включения отдельных лиц в социальную шкалу ранга, Парсонс считает

¹¹ T. Parsons (ed.), *American Sociology, Overview*, New York, London 1968, s. 335.

важным достижение успеха и принадлежность к родственной семейной единице.

При применении общей концепции социальной стратификации в оценивающем понимании к американскому обществу в таком случае современное американское общество оказывается как общество, основанное на достижении эффекта действия. Социальное расслоение в США преимущественно основывается на эффекте действия и оно модифицировано принадлежностью к родственной семейной единице. Американское общество в сущности все больше становится обществом среднего класса, не существует никакого решающего социального неравенства. Самый низкий класс американского общества сам предпочитает гарантию и он равнодушен к основным ценностным ориентациям американского общества эффекта действия и успеха. Основные социальные пороки (нищета, безработица несовершеннолетних и малоквалифицированных, плохое здравоохранение и т. п.) перенесены с общества на класс, который отклоняется от основных американских ценностей. В общей концепции социальной стратификации и применения к американским условиям Парсонс уделяет мало внимания этической проблематике и меньшинствам.

Понятие власти в концепции стратификации Парсонса не играет никакой роли. Его концепция власти оторвана от вопросов классовой борьбы и власть почти независима от богатства и собственности. По существу она определяется как общесоциальный институт, исполняющий общепользные функции. Неклассовое и консервативное понимание власти приводит Т. Парсонса к занятию отрицательной и очень критической позиции в понимании властвующей элиты в США Миллса. Он упрекает его в предубежденности и чрезмерно критическом отношении к властвующей элите в США. В сущности Парсонс принимает современную систему власти в Соединенных Штатах, он видит большую опасность лишь даже в одном только стремлении исключить видных деятелей предпринимательства из состава политического руководства. По Парсонсу современная экономическая и политическая организация в США — или другими словами основная линия социального развития — приемлема для гуманистической этики. Концепция Парсонса социальной стратификации относится к самым слабым и наименее обоснованным частям его общей концепции общей теории поведения. Он прежде всего видит функциональную и интегрирующую роль социального неравенства, социальное неравенство он понимает как необходимое и полезное для общества. В сущности он не объясняет и даже скрывает основное классовое разделение современного американского общества. Его понимание власти поверхностно и апологетично. Сам Парсонс по существу отождествляется с концепцией Р. Арона и Д. Белла о конце эры идеологии в западном мире. К идеологиям, закат которых приближился, относится по Парсонсу также марксизм. Взамен идеологии, теряющих свое значение, приходит социология, в которой должна играть видную роль общая теория поведения Т. Парсонса. Однако его социология не является ни

однозначно научной, ни непредвзятой. Она является новым видом идеологии, именно идеологии консервативной и апологетической в смысле ложного и искаженного сознания. Этот идеологический и апологетический характер концепции Парсонса резко выделяется в его концепции социальной стратификации.

Summary

Urbánek E.: Social Stratification in T. Parsons' Conception

In Czechoslovak sociological literature, Parsons' conception of social stratification has seldom been the subject of analysis in spite of the fact that it concerns relevant questions of social inequality, class differences and social conflicts. According to Parsons' conception, the theory of social stratification is a part of his general theory of action. In substance, social stratification has been deduced from the normative value structure of society. It is the value conception of social stratification which essentially neglects the economic and political aspects of social stratification, considering them to be of minor importance. Achievement and appurtenance to the kinship family unit are considered by Parsons as the most significant of the six variables forming the potential basis of the differences in valuating and classifying individuals on the social rank scale.

In applying the general conception of social stratification in the value conception to the American society, the present-day American society appears as a society based on achievement. Social stratification in the USA is predominantly based on achievement and modified by the appurtenance to the kinship family unit. In substance, the American society is increasingly becoming a society of the middle class — there exists no essential social inequality. The lowest class of the American society itself prefers security and is indifferent to the basic value orientations prevailing in the American society of achievement and success. The main social evils (poverty, unemployment of young and insufficiently qualified people, bad health care, etc.) are transferred from the society to the class deviating from the fundamental American values. In the general conception of social stratification as well as in applying it to the American conditions, Parsons pays little attention to ethnic problems and to the minorities.

The concept of power does not play any significant role in Parsons' conception of stratification. His conception of power is isolated from the problems of class struggle, and power is almost independent on wealth and ownership. In substance, it is defined as an all-social institution fulfilling and performing generally useful functions. The non-class and conservative conception of power makes T. Parsons assume a negative and very critical attitude to Mills' conception of the power elite in the USA. He blames him for his partiality and for an excessively critical

attitude to the ruling elite of the USA. In the main, Parsons accepts the contemporary power system in the USA; he sees a great danger already in the mere endeavour or idea to exclude the prominent participants in business from political management. In Parsons' opinion, the contemporary economic and political organization of the USA — or, in other words, the main line of social development in the USA — is acceptable for humanistic ethics.

Parsons' conception of social stratification belongs to the weakest and the least substantiated parts of his general conception of the general theory of action. He sees primarily the functional and integrating role of social inequality and conceives social inequality as necessary and useful for society. He does not explain and even obscures the fundamental

class division of the contemporary American society. His conception of power is superficial and apologetic. In substance, Parsons identifies himself with R. Aron's and D. Bell's conception of the end of the era of ideology in the Western world. According to Parsons, also Marxism is to be included among the ideologies whose decline has set in. Ideologies which are losing their importance are supplanted by sociology; in this, T. Parsons' general theory should play a significant part. His sociology, however, is neither unambiguously scientific nor unbiased. It is only an ideology of a new type, a conservative and apologetic ideology in the sense of false and misrepresented consciousness. This ideological and apologetic character of Parsons' conception comes to the fore with particular acuteness in his conception of social stratification.